

Sectorbrief VPL-regelingen

1. Inleiding

Bij de afschaffing van VUT en prepensioen hadden werkgevers en werknemers in 2006 en 2007 de mogelijkheid om arbeidsvoorwaardelijke afspraken te maken over extra pensioenopbouw over verstreken dienstjaren (hierna: VPL-toezeggingen¹). Het belangrijkste verschil tussen een VPL-toezegging en een pensioen is dat de opbouw en financiering van een VPL-toezegging maximaal 15 jaar kan worden uitgesteld. Pensioenfondsen is het als nevenactiviteit toegestaan om een rol te spelen bij VPL-toezeggingen door sociale partners. Het pensioenfonds beheert in dat geval de door sociale partners bijeengebrachte gelden (VPL-gelden) totdat de VPL-toezegging wordt omgezet in pensioen en bij het pensioenfonds wordt ingekocht. Pas daarna is de Pensioenwet van toepassing.

De Nederlandsche Bank (DNB) heeft in 2012 bij 24 pensioenfondsen een onderzoek uitgevoerd naar VPL-toezeggingen en met name naar het beheer over de VPL-gelden. De reden voor deze uitgebreide brief is dat uit het onderzoek blijkt dat, naast de reeds bestaande Q&A's op Open Boek, binnen de sector behoefte bestaat aan nadere richtlijnen en vooral goede voorbeelden uit de praktijk. Zo blijkt dat er pensioenfondsen zijn die het risico lopen dat pensioenpremie of pensioenvermogen wordt ingezet voor de financiering van VPL-toezeggingen. In enkele gevallen heeft deze vorm van vermogensoverdracht reeds plaatsgevonden. Dit moet – met terugwerkende kracht – worden hersteld.

Uit het onderzoek blijkt ook dat veel pensioenfondsen onduidelijke afspraken met sociale partners hebben gemaakt over het beheer over de VPL-gelden. Soms zijn er alleen mondelinge afspraken. Sommige pensioenfondsen lijken het beheer over de VPL-gelden van sociale partners bovendien te verwarren met het ontstaan van pensioenverplichtingen voor het pensioenfonds.

In deze brief geeft DNB aan wat een pensioenfonds moet regelen als het de VPL-gelden van sociale partners beheert. De in deze brief gehanteerde termen worden in paragraaf 2 gedefinieerd. Daarna wordt in paragraaf 3 het wettelijk kader rond VPL-toezeggingen geschetst. Vervolgens wordt per deelonderwerp – mede aan de hand van praktijkvoorbeelden – aangegeven wat een pensioenfonds moet regelen inzake:

- Beheerste en integere bedrijfsvoering nevenactiviteit (paragraaf 4)
- Overeenkomst tot uitvoering van het beheer over de VPL-gelden (paragraaf 5)
- Mandaat pensioenfondsbestuur (paragraaf 6)
- Toevoegingen aan de VPL-gelden (paragraaf 7)
- Beleggen van de VPL-gelden (paragraaf 8).

2. Definities

In deze brief worden de volgende definities gehanteerd:

- VPL-toezegging: de geldelijke, vastgestelde uitkering die op basis van artikel 4 van het Uitvoeringsbesluit pensioenaspecten Sociaal Akkoord 2004 door werkgevers en werknemers in de jaren 2006 en 2007 werd afgesproken en die geen pensioen in de zin van de Pensioenwet (hierna Pw) is;

¹ Zo genoemd naar de Wet aanpassing fiscale behandeling VUT/Prepensioen en introductie levensloopregeling (Wet VPL), waardoor de belastingvoordelen voor VUT en prepensioenregelingen met ingang van 2006 zijn afgeschaft.

- VPL-regeling: de schriftelijk of mondeling door sociale partners overeengekomen afspraken inzake VPL-toezeggingen;
- VPL-pensioen: de VPL-toezegging die daadwerkelijk is omgezet in een opgebouwd en ingekocht pensioen in de zin van artikel 1 Pw;
- VPL-gelden: de door werkgevers en werknemers bijeengebrachte, en door het pensioenfonds tijdelijk beheerde, financiële middelen waaruit de toekomstige omzetting van de VPL-toezeggingen naar VPL-pensioenen kan plaatsvinden na de feitelijke besluitvorming daartoe door cao-partijen;
- pensioenvermogen: de middelen die het pensioenfonds aanhoudt ten opzichte van de technische voorzieningen en reserves van het pensioenfonds, niet zijnde de VPL-gelden.

3. Wettelijk kader VPL

Als een pensioenfonds de VPL-gelden van sociale partners (tijdelijk) beheert, dan is sprake van een toegestane nevenactiviteit in de zin van artikel 116 Pw. Hieronder volgt een toelichting hierop.

Een VPL-toezegging is op grond van artikel 65 Invoerings- en aanpassingswet Pensioenwet en artikel 4 van het Uitvoeringsbesluit pensioenaspecten Sociaal Akkoord 2004 geen pensioen in de zin van de Pensioenwet. Dit heeft tot gevolg dat geen tijdsevenredige verwerving van het VPL-pensioen plaats hoeft te vinden (artikel 17 Pw) en ook de onderbrengingsplicht niet geldt (artikel 23 Pw). De VPL-toezegging krijgt pas het karakter van pensioen in de zin van de Pensioenwet indien en voor zover er sprake is van opbouw én inkoop van het VPL-pensioen.

Een pensioenfonds mag in beginsel alleen activiteiten verrichten in verband met pensioen en werkzaamheden die daarmee verband houden (artikel 116 Pw). In artikel 6 Besluit FTK is expliciet bepaald dat de vorming van eigen vermogen ten behoeve van toezeggingen die in de toekomst leiden tot een wijziging in de pensioenovereenkomst en als gevolg daarvan tot een toename van de pensioenverplichtingen, een activiteit is die verband houdt met pensioen en overeenkomstig artikel 116 Pw door een pensioenfonds kan worden verricht. Daarmee is bepaald dat pensioenfonds een rol kunnen spelen bij VPL-toezeggingen door sociale partners, namelijk door het beheer over de VPL-gelden te voeren.

4. Beheerste en integere bedrijfsvoering nevenactiviteit

Omdat het beheer over de VPL-gelden voor pensioenfonds een nevenactiviteit is, bevat de Pensioenwet hier in beginsel geen specifieke normen voor. Uiteraard dient een pensioenfonds zich bij al zijn activiteiten te houden aan de wettelijke norm van beheerste en integere bedrijfsvoering (artikel 143 Pw).

Uit de uitvoering van een nevenactiviteit mogen daarom in geen geval risico's voor het pensioenfonds voortvloeien, die de pensioenuitkeringen kunnen aantasten. Specifiek mogen er geen financiële middelen die het pensioenfonds ontvangt (pensioenpremie), dan wel beheert (pensioenvermogen) om de pensioenregeling uit te voeren, worden overgedragen naar de VPL-gelden. Dat mag nu niet gebeuren en het pensioenfonds mag ook niet het risico accepteren dat dit in de toekomst gebeurt. Door feitelijk invulling te geven aan de eis van een beheerste en integere bedrijfsvoering, voorkomt het bestuur dat zich de mogelijkheid kan voordoen van oneigenlijke vermogensoverdracht vanuit het pensioenvermogen naar de VPL-gelden.

DNB heeft door middel van het onderzoek in 2012 geïnventariseerd welke maatregelen pensioenfonds zelf al hebben getroffen om de beheerste en integere bedrijfsvoering te waarborgen.

In deze brief deelt DNB deze voorbeelden met de pensioensector om besturen de mogelijkheid te bieden om deze ‘good practices’ ook binnen hun eigen pensioenfondsen toe te passen. Ook komen de zogenoemde ‘bad practices’ aan de orde als voorbeelden van wat DNB in elk geval niet onder een beheerste en integere bedrijfsvoering verstaat.

5. Overeenkomst tot uitvoering van het beheer over de VPL-gelden

Beheerste en integere bedrijfsvoering

Het pensioenfonds dat de VPL-gelden beheert, doet dat altijd in opdracht van sociale partners en heeft deze opdracht daarmee ook daadwerkelijk aanvaard. Deze opdracht moet worden vastgelegd in een schriftelijke overeenkomst, waaraan niet alleen het pensioenfonds maar ook sociale partners gehouden zijn. In deze overeenkomst dient te worden vastgelegd onder welke voorwaarden het pensioenfonds de opdracht tot het beheer over de VPL-gelden heeft aanvaard. De schriftelijke vastlegging van de gemaakte afspraken voorkomt dat daarover in de toekomst onduidelijkheid kan ontstaan. Hierdoor wordt het risico op oneigenlijke vermogensoverdracht voorkomen en is dit ook toetsbaar voor externe partijen.

Good practices

- Het pensioenfonds beheert de VPL-gelden van sociale partners niet en ontvangt slechts op het moment van opbouw en inkoop de benodigde koopsom van de werkgever(s). Omdat het pensioenfonds geen nevenactiviteit uitvoert, hoeven ook geen afspraken vastgelegd te worden over het beheer van de VPL-gelden.
- Het pensioenfonds beheert de VPL-gelden en heeft de afspraken daarover concreet en uitgewerkt vastgelegd in een schriftelijke overeenkomst met sociale partners. Die overeenkomst bevat onder andere afspraken over de beleggingen (beleggingsbeleid en de rendementsberekening), de toevoegingen (premie) en de onttrekkingen (inkoop van VPL-pensioen en het geldende inkooptarief). Het pensioenfonds heeft het beleid daarna – binnen de bandbreedtes van de formele afspraken – nader uitgewerkt en vastgelegd in de ABTN. Het pensioenfonds brengt de omvang van de beheerde VPL-gelden op de balans tot uitdrukking in een bestemmingsreserve VPL. De bestemmingsreserve VPL en de financiële middelen die hiertegenover staan tellen niet mee bij de bepaling van de financiële positie van het pensioenfonds.

Bad practices

- De afspraken met sociale partners inzake het beheer over de VPL-gelden zijn mondeling overeengekomen en zijn niet schriftelijk vastgelegd. DNB vindt dit een bad practice omdat daardoor in de toekomst onduidelijkheden en misverstanden kunnen ontstaan, die kunnen uitmonden in juridische procedures en claims tegen het pensioenfonds.
- De afspraken met sociale partners over het beheer over de VPL-gelden, zijn eenzijdig door het pensioenfondsbestuur vastgelegd in de ABTN, maar niet in een overeenkomst (tweezijdig) met sociale partners. DNB vindt dit een bad practice omdat het pensioenfonds (de opdrachtnemer) de sociale partners (de opdrachtgever) hiermee niet kan binden.
- De afspraken met sociale partners over het beheer over de VPL-gelden zijn alleen op hoofdlijnen vastgelegd. DNB vindt dit een bad practice omdat de vastlegging daardoor niet eenduidig is en ruimte laat voor interpretatieverschillen.
- De afspraken met sociale partners inzake het beheer over de VPL-gelden zijn verouderd en sluiten niet meer aan bij de wijze waarop het pensioenfonds het beheer over de VPL-gelden in de praktijk uitvoert. DNB vindt dit een bad practice omdat de schriftelijke vastlegging van afspraken niet overeenstemt met de in werkelijkheid bestaande afspraken.

6. Mandaat pensioenfondsbestuur

Beheerste en integere bedrijfsvoering

Het pensioenfondsbestuur accepteert geen mondeling mandaat van sociale partners om jaarlijks te besluiten over de toekenning van VPL-pensioen. Indien het bestuur wel een mandaat daartoe aanvaardt dan uitsluitend onder de randvoorwaarden dat sociale partners schriftelijk hebben vastgelegd hoever het mandaat van het pensioenfondsbestuur reikt. Het pensioenfonds legt in dat geval jaarlijks achteraf verantwoording aan sociale partners af over de feitelijke besluitvorming binnen dat mandaat. Het pensioenfondsbestuur dat niet over een schriftelijk vastgelegd mandaat beschikt, kan wel (en doet er ook goed aan om) sociale partners (te) adviseren en informeren over zaken als de hoogte van het VPL-pensioen en welke werknemers uit welke geboortejaren in het betreffende jaar in aanmerking komen voor VPL-pensioen. De formele besluitvorming daartoe ligt in dat geval bij sociale partners. Vanzelfsprekend stelt het pensioenfonds de voor de inkoop van het VPL-pensioen benodigde koopsom toereikend vast.

Good practices

- Sociale partners besluiten jaarlijks voor deelnemers uit een bepaald geboortjaar over de omzetting van VPL-toezeggingen in VPL-pensioen. De sociale partners vergewissen zich er – op basis van de door het pensioenfonds verstrekte informatie over de stand van de bijeengebrachte VPL-gelden en het geldende inkooptarief – jaarlijks van dat die opbouw kan plaatsvinden. Zij nemen op basis van die informatie een besluit. Het pensioenfondsbestuur voert dit besluit vervolgens slechts uit op voorwaarde dat sociale partners voldoende financiële middelen ter beschikking stellen voor de inkoop van het VPL-pensioen.
- Sociale partners hebben het pensioenfondsbestuur gemandateerd om te besluiten over toekenning van VPL-pensioen aan deelnemers uit een bepaald geboortjaar. Partijen hebben schriftelijk vastgelegd hoe het mandaat luidt en hoe ver het reikt. Het pensioenfonds heeft dit mandaat vertaald naar duidelijke en concrete voorwaarden in het pensioenreglement en in de ABTN. Het pensioenfondsbestuur legt jaarlijks achteraf verantwoording af over de inzet van het mandaat.
- Het pensioenfonds geeft een duidelijk en tijdig signaal aan sociale partners zodra blijkt dat de VPL-regeling (op termijn) niet meer uitgevoerd kan worden vanuit de door het pensioenfonds beheerde VPL-gelden en de nog te verwachten toevoegingen daaraan (het verwachte rendement en de VPL-premie). Vervolgens heeft het pensioenfonds op verzoek van sociale partners een aantal scenario's doorgerekend op basis waarvan sociale partners de VPL-regeling hebben versoerd en/of de VPL-premie hebben verhoogd.

Bad practices

- Het pensioenfondsbestuur is door sociale partners op basis van mondelinge afspraken gemandateerd om te besluiten om in enig jaar de VPL-toezeggingen niet volledig om te zetten in VPL-pensioen en het niet-toegekende deel daarna definitief te laten vervallen. DNB vindt dit een bad practice omdat het pensioenfondsbestuur zonder schriftelijke mandatering daartoe een besluit heeft genomen over wijziging van VPL-toezeggingen.
- Ook in toekomstige jaren zullen sociale partners naar verwachting onvoldoende middelen bijeenbrengen om het VPL-pensioen bij het pensioenfonds in te kunnen kopen. Sociale partners besluiten er echter niet toe om de VPL-regeling voor de toekomst te versoeren om deze onbalans te herstellen. Het pensioenfonds blijft op het UPO wel de volledige VPL-toezeggingen aan deelnemers communiceren. DNB vindt dit een bad practice omdat de externe communicatie van het pensioenfonds over de VPL-toezeggingen niet aansluit op de verwachte realisatie.
- Het pensioenfonds heeft in de ABTN of in het financieel crisisplan opgenomen dat het bestuur kan korten op de VPL-toezeggingen als deze maatregel nodig is voor herstel. DNB vindt dit een bad practice omdat de VPL-toezeggingen arbeidsvoorwaardelijke toezeggingen door sociale partners

zijn, waarover het pensioenfondsbestuur zonder schriftelijk vastgelegd mandaat niet mag besluiten. Bovendien, en misschien nog wel belangrijker, leidt het korten van de VPL-toezeggingen op zichzelf niet tot herstel van de dekkingsgraad van het pensioenfonds. De VPL-gelden raken de financiële positie van het pensioenfonds namelijk niet en blijven daarom buiten de berekening van de dekkingsgraad.

- In het VPL-reglement staat dat het pensioenfondsbestuur zich bij de besluitvorming over toekenning van VPL-pensioen op de financiële positie van het pensioenfonds baseert. DNB vindt dit een bad practice omdat de financiële positie van het pensioenfonds zelf bij deze besluitvorming geen rol kan spelen. De opbouw en inkoop van het VPL-pensioen wordt namelijk door sociale partners gefinancierd vanuit de specifiek voor dat doel bijeengebrachte middelen.

7. Toevoegingen aan de VPL-gelden

Beheerste en integere bedrijfsvoering

De (doorsnee)premie die het pensioenfonds uit hoofde van de uitvoeringsovereenkomst of het uitvoeringsreglement aan werkgevers in rekening brengt en van hen ontvangt, is niet beschikbaar – ook niet gedeeltelijk – om aan de VPL-gelden toe te voegen. Het betreft een premie die het pensioenfonds ontvangt uit hoofde van zijn kernactiviteit, namelijk het uitvoeren van de pensioenregeling. Dit geldt ook indien de feitelijke premie hoger is dan de kostendeckende premie. De pensioenpremie is immers door sociale partners aan het pensioenfonds toegezegd en verschuldigd om de reeds bestaande en in dat jaar nieuw opgebouwde pensioenverplichtingen in de meest ruime zin van het woord te dekken, dus inclusief de mogelijke toevoegingen aan het eigen vermogen uit de premie. Als het pensioenfonds en de sociale partners één doorsneepremie overeenkomen voor de financiering van zowel de reguliere pensioenregeling als voor de toevoegingen aan de VPL-gelden, dan leggen zij duidelijk in alle relevante overeenkomsten vast welk (vooraf bepaalde) deel van de doorsneepremie aan de beheerde VPL-gelden wordt toegevoegd en dus niet beschikbaar is om de pensioenregeling uit te voeren. Als de verplichting om een deel van de doorsneepremie aan de beheerde VPL-gelden toe te voegen niet in de relevante overeenkomsten is vastgelegd kan het pensioenfonds hier niet toe overgaan.

Good practice

- Het pensioenfonds, dat de VPL-gelden beheert, ontvangt jaarlijks een afzonderlijke premie voor de financiering van de VPL-regeling en voegt deze premie aan de beheerde VPL-gelden toe. Het pensioenfonds houdt de premie voor de pensioenregeling en de premie voor de VPL-regeling ook in de boekhouding en in de jaarrekening strikt van elkaar gescheiden.

Bad practices

- Het pensioenfonds vormt een technische voorziening voor VPL-toezeggingen voordat deze VPL-toezeggingen daadwerkelijk zijn omgezet in VPL-pensioen. DNB vindt dit een bad practice omdat de VPL-toezeggingen nog niet zijn toegekend en ingekocht en daarom geen pensioenverplichtingen voor het pensioenfonds zijn. Het pensioenfonds kan geen technische voorziening vormen voor VPL-toezeggingen omdat deze VPL-toezeggingen (per definitie) geen verplichtingen voor het pensioenfonds kunnen en mogen zijn. De VPL-gelden (in de vorm van een technische voorziening) zouden in dat geval bijvoorbeeld kunnen toenemen als gevolg van een dalende rente of gestegen levensverwachting zonder dat de sociale partners deze toename financieren.
- Het pensioenfonds heeft jegens sociale partners de verplichting op zich genomen om de VPL-regeling een aantal jaar tegen een vast premiepercentage uit te voeren (dus onder de aanname dat de rentetermijnstructuur, de sterftegrondslagen, eventueel de ontslagkansen en de totale salarissom waarover de premie wordt omgeslagen, in de toekomst niet veranderen). DNB vindt dit een bad practice omdat voor de VPL-regeling – evenals voor de reguliere pensioenregeling – geldt dat het

pensioenfonds de VPL-regeling niet tegen een vaste premie uit mag voeren als dit ertoe leidt of kan leiden dat de toekomstige inkoop van VPL-pensioen daardoor tegen een te lage premie plaatsvindt.

- Het pensioenfonds doet toevoegingen aan de beheerde VPL-gelden uit de doorsneepremie voor de pensioenregeling. DNB vindt dit een bad practice omdat die doorsneepremie dient om de opgebouwde pensioenen te financieren en om als sturingsmiddel in de zin van artikel 134 Pw en artikel 26 Besluit FTK te worden ingezet.
- Het pensioenfonds bepaalt jaarlijks achteraf de marge tussen de feitelijke premie en de kostendekkende premie en voegt deze marge toe aan de VPL-gelden. DNB vindt dit een bad practice omdat de volledige premie dient om de opgebouwde pensioenen te financieren en de volledige premie ook als zodanig is ingezet als sturingsmiddel in het herstelplan of bij de evaluatie daarvan.

8. Beleggen van de VPL-gelden

Beheerste en integere bedrijfsvoering

Het pensioenfonds legt in de overeenkomst voor het beheer over de VPL-gelden vast op welke wijze het fonds de VPL-gelden ten behoeve van sociale partners zal beleggen en / of op welke wijze de (jaarlijkse) rendementsvergoeding wordt vastgesteld. Het pensioenfonds stemt de contractuele afspraken over de rendementsvergoeding en de wijze waarop de VPL-gelden feitelijk worden belegd zodanig op elkaar af, dat het pensioenfonds niet geheel of gedeeltelijk het beleggingsrisico over de beheerde VPL-gelden overneemt. Zodoende voorkomt het pensioenfonds dat de mogelijke negatieve financiële consequenties van het met de VPL-gelden gevoerde beleggingsbeleid ten laste van het pensioenvermogen komen.

Good practices

- Het pensioenfonds en sociale partners zijn contractueel overeengekomen op welke wijze het pensioenfonds de beheerde VPL-gelden belegt, op welke wijze het rendement op deze beleggingen wordt vastgesteld en dat het wordt bijgeschreven op de reeds beheerde VPL-gelden.
- Het pensioenfonds vergoedt over de beheerde VPL-gelden – conform de afspraak met sociale partners – de ‘risicovrije’ éénjaarsrente en belegt de VPL-gelden daadwerkelijk in een portefeuille die dit rendement oplevert.
- Het pensioenfonds belegt de beheerde VPL-gelden in een portefeuille met vastrentende waarden die het renterisico, dat sociale partners over de nog in te kopen VPL-toezeggingen lopen, zo goed mogelijk afdekt. Het pensioenfonds voegt het feitelijke rendement (positief of negatief) jaarlijks toe aan de VPL-gelden.
- Het pensioenfonds heeft geconstateerd dat ten onrechte een technische voorziening is gevormd voor de VPL-toezeggingen. Het pensioenfonds heeft de oneigenlijke vermogensoverdracht vanuit het pensioenvermogen, die als gevolg daarvan in het verleden heeft plaatsgevonden, ongedaan gemaakt door met terugwerkende kracht een bestemmingsreserve te vormen uit de expliciet voor VPL ontvangen premie en daarover met terugwerkende kracht naar rato een deel van het rendement over de totale beleggingsportefeuille te vergoeden.

Bad practices

- Het pensioenfonds vergoedt de éénjaarsrente over de beheerde VPL-gelden, maar heeft de VPL-gelden feitelijk niet op deze manier belegd. DNB vindt dit een bad practice omdat het pensioenfonds in enig jaar een negatief beleggingsrendement over de totale beleggingsportefeuille kan realiseren. Als de VPL-gelden in dat geval niet feitelijk afzonderlijk zijn belegd, komen de beleggingsverliezen op de beheerde VPL-gelden ten laste van het pensioenvermogen.

- Het pensioenfonds vergoedt helemaal geen rendement over de beheerde VPL-gelden. DNB vindt dit een bad practice omdat ook in dit geval de eventuele beleggingsverliezen, die op de beheerde VPL-gelden gerealiseerd zijn, ten laste van het pensioenvermogen komen.
- Het pensioenfonds stelt jaarlijks de noodzakelijke omvang van de VPL-gelden vast om de VPL-toezeggingen uiteindelijk te kunnen financieren. Het pensioenfonds vult vervolgens ten laste van het pensioenvermogen het verschil aan met de in werkelijkheid aanwezige VPL-gelden. DNB vindt dit een bad practice omdat het pensioenfonds feitelijk oneigenlijke vermogensoverdracht vanuit het pensioenvermogen naar de VPL-gelden laat plaatsvinden.